

A. VARLIK FELSEFESİNİN KONUSU

Varlık felsefesi, varlığın ne olduğunu, anlamını, doğasını, yapısını, ilkelerini ve türlerini inceleyen felsefe disiplindir. Varlıkla ilgili her türlü konu ve soruyu araştırma alanına alır. Varlık felsefesinin ele aldığı varlık, duyuyla algılanan sınırlı ve göreceli nesnel dünyaya ait değildir. Aksine bunların da kendisine bağlı olduğu genel, nesnel dünyaya ait varlıktır.

B. VARLIK FELSEFESİNİN TEMEL KAVRAMLARI

1. Varlık

Düşünce tarihi içinde, varlık hakkında çok şey söylenmiş olmasına rağmen, genel olarak varlık; var olan her şeydir. Bu anlamda varlık, insan bilincinden bağımsız olabileceği gibi, insan bilincine bağımlı olarak da var olabilir. Dolayısıyla varlığı insan bilincine bağımlı olan "düşünsel" ve insan bilincinden bağımsız olarak var olan, "gerçek varlık" olmak üzere ikiye ayırırız. Varlığı, felsefe incelediği gibi bilim de incelemektedir. Bilim gerçek varlığı, felsefe ise var olan her şeyi inceler.

Gerçek Anlamda Varlık

Uzay - zamanda yer kaplayan ve değişebilen varlıklardır. Masa, ağaç, at... gibi

İdeal Anlamda Varlık

Kaf Dağı, Anka kuşu, kanatlı at... gibi yalnızca düşüncede var olan varlıklardır.

Bilime Göre Varlık

Bilime göre varlık, dış-nesnel gerçeklikte var olan her türlü olgusal şeydir. Bilim, varlığa daha realist yaklaşmaktadır. Bilim bu görüşüyle varlığı dış dünyada nesnel olarak kabul eder. Bilim için varlık, vardır. Varlığın yokluğu kesinlikle düşünülemez.

Felsefeye Göre Varlık

Bilimin nesnel varlıktan hareket etmesine karşılık felsefe; varlık kavramında gizlenen problemleri açığa çıkarmaya çalışır. Felsefe genel olarak, varlık veya var olmak bakımından varlığı inceler.

Felsefe, varlığı akıl yoluyla kavrar. Bu varlık somut bir varlık olabileceği gibi idea veya ruh da olabilir.

Sadece düşüncede ya da hayalde de olabilir. Çünkü felsefe, varlığı varlık olarak genel biçimde inceler.

2. Ontoloji

Yunanca "Onto" kelimesi, varlık demektir. "Loji" ise bilim, bilgi demektir. Ontoloji; var olanın, varlığın bilimi anlamına gelir. Varlığın nedenlerini, temel ilkelerini ele alan felsefedir.

3. Metafizik (Fizikötesi)

Metafizik; tarih boyunca bilimin ele alamadığı konuları inceleyen, daha çok çözümlenmemiş konularla ilgilenen, tüm varlıkların ilk nedenlerini araştıran; varlık, bilgi, ahlak, sanat, din, adalet gibi tüm konuları bütüncül ve akılcı bir yaklaşımla ele alan felsefe dalıdır.

Metafiziğin konusu Aristoteles tarafından "Varlığın İlk Nedenleri" olarak belirlenmiştir. İlkçağ'daki bu anlayış Ortaçağ'da da devam etmiş; metafizik, önemli bir felsefi etkinlik olarak varlığını sürdürmüştür.

Sözcük olarak metafizik ve ontoloji farklı anlamlara gelmelerine rağmen, ikisinin de ele aldıkları konular bakımından aralarında bir benzerlik vardır. Her ikisinin de konusu varlık problemidir. Ancak ontoloji, sadece varlık problemini incelemesine rağmen; metafizik, varlık probleminin yanında bilgi, bilim ve değerler alanında ortaya çıkan, bilimsel verilerle çözülemeyen problemlerle de uğraşır. Bu anlamda metafizik, ontolojiden daha kapsamlıdır.

Metafiziğin Varlıkla İlgili Genel Soruları Şunlardır;

Metafizik, varlıkla ilgili tümel açıklamalar yapabilmek için, varlık hakkında bilimler tarafından çözülemeyen birtakım sorulara cevap arar, Metafiziğin varlık hakkındaki temel soruları şunlardır:

- Varlık nedir?
- Varlık var mıdır?
- Varlığın ana maddesi nedir?
- Varlık değişken midir?
- Varlık sonlu mudur?
- Evrende bir düzen var mıdır?
- Evrendeki bu düzenin anlamı nedir?
- Ölüm nedir?

Metafizik, bu tür sorulara cevap aramaktadır. İnsan, bu tür soruları merak ettiği sürece de metafizik, varlığını koruyacaktır .

C. VARLIK FELSEFESİNİN PROBLEMLERİ

Varlık felsefesi açısından varlığın var olup olmadığı problemi mantıksal olarak varlığın ne olduğu probleminden önce gelir. Buna göre varlık, şu iki temel problem çerçevesinde ele alınır:

- Varlığın var olup olmadığı problemi
- Varlığın ne olduğu problemi

Düşünürler varlığın ne olduğuna dair çeşitli görüşler öne sürmüşlerdir.

Varlığın Var Olup Olmadığı Problemi

Varlık felsefesinin bu sorularını cevaplamak için, önce; "Varlık var mıdır; yoksa varlık yok mudur?" sorularına düşünürler farklı iki cevap vermişlerdir.

I. Nihilizm (Hiççilik)

Nihilizm, hiç anlamına gelen Latince "nihil" kelimesinden türemiştir. Nihilizm, varlığın var olmadığını, varsa da bilinmeyeceğini, bilirse de anlatılamayacağını iddia eder, Bundan dolayı nihilizm, ontolojiyi (varlık) reddettiği gibi epistemolojiyi (bilgi) de reddeder.

Nihilizmin bu üç iddiasını İlkçağ düşünürlerinden Gorgias temsil eder. Bir sofist olan Gorgias'ın;

- Hiçbir şey var olamaz; yani varlık diye bir şey yoktur.

- Var olsa bile bilinemez

- Bir şey var olsa ve bilirse bile, bir başkasına anlatılamaz veya öğretilemez, sözleri ile her türlü varlığı ve onun bilgisini reddetmiştir.

Bir diğer nihilist filozof Nietzsche'dir. Ona göre; nihilizm, bizim bütün yüksek değerlerimizin sona erdiğini düşünen mantıktır. Bu kökten inkarcı tavrı ile Nietzsche kendini Avrupa'nın ilk ve en yetkin nihilisti olarak tanımlar.

II. Realizm (Gerçekçilik)

Varlığın, gerçekten insan zihninden bağımsız olarak var olduğunu savunan görüşe denir. Genel olarak realizm; insan zihninden bağımsız, gerçek varlığın olduğunu savunan görüştür. "Varlığın var olup olmadığı" probleminin yanı sıra, varlığın nasıl olduğu problemi de varlık felsefesinde önemli bir yer tutmaktadır. Öte yandan, varlığın var olduğunun kabul edilmesi duyarımızla ya da aklımızla onun bilinebilme imkanını da beraberinde getirir. Realist düşünürler, ontolojik gerçekliğin var olduğunu ve bunun bilinebileceğini savunurlar. Bizim dışımızda gerçek varlığın olduğunu kabul eden düşünürler, varlığın ne olduğu konusunda da farklı düşünceler ileri sürmüşlerdir.

Varlığın Ne Olduğu Problemi

İnsan zihninden bağımsız "gerçek varlığın" var olduğu kabul edilince, bu varlığın ne türden olduğu sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu soruya verilen cevaplar beş grupta incelenebilir:

1. Varlığı oluş olarak kabul eden görüşler
2. Varlığı idea olarak kabul eden görüşler
3. Varlığı madde olarak kabul eden görüşler
4. Varlığı hem idea hem de madde olarak kabul eden görüşler
5. Varlığı fenomen olarak kabul eden görüşler

1. Varlığı Oluş Olarak Kabul Edenler

Varlığı bir oluş olarak kabul eden iki önemli düşünür vardır: Bunlar: Herakleitos ve A.Whitehead'dır.

Herakleitos, varlığın ilk ana maddesini (arkhe) araştırmıştır. Ona göre, evrenin ilk maddesi ateştir. Var olan her şey ondan gelir. Yine ona döner. Evrende, karşıtlar içinde bir savaş vardır. Aynı zamanda bütün karşıtların içinde eridiği bir birlik vardır. Hayat, sürekli bir oluştan bir hareketten ibarettir. Bu oluşun bir başı olmadığı gibi, bir sonu da yoktur. O, bu haliyle bir nehre benzer. Aynı nehre iki kere girmek mümkün değildir. İçine girilen ikinci nehir, birinci nehir olmaktan çıkar. Herakleitos, bu durumu (Pantaa-Ree) "Her şey akar" diyerek özetlemektedir.

Varlığın oluş olduğunu öne süren başka bir düşünür de Whitehead'dır. Ona göre evren, mekanik, soyut bir varlık değil; sonsuz, sürekli bir oluş halinde dinamik bir varlıktır. Bu oluşu gerçekleştiren güç Tanrı'dır. Tanrı oluş süreci ile sonsuz sürede varlık yaratır ve bu yaratma sırasında sınırlamalar koyarak ortaya çıkması gereken varlıkları belirler.

2. Varlığı İdea (Düşünce) Olarak Kabul Edenler

Varlığı bir idea, ruh, düşünce, kavram veya zihinsel, manevi bir varlık olarak kabul eden düşünürler idealist düşünürlerdir. Bu düşünürler aynı zamanda realisttirler; çünkü onlar insan zihnine bağımlı da olsa bir varlık olduğunu kabul ederler. Bu varlığın maddi değil; zihinsel, soyut ve kavramsal olduğunu ileri sürerler. Felsefe tarihinde varlığı düşünce olarak kabul eden filozoflar Platon, Aristoteles, Farabi, Berkeley ve Hegel'dir.

Platon, duyular evreni ve idealar evreni olmak üzere iki tür evrenin varlığını kabul eder. Ona göre, içinde yaşadığımız ve duyu organlarımızla kavradığımız evren gerçek evren değildir. **Gerçek evren, akılla kavranan idealar evrenidir. Duyular evreni, idealar evreninin bir kopyasıdır. Tanrı idealar evrenine bakarak içinde yaşadığımız duyular evrenini meydana getirmiştir.**

Platon'un idealarla ilgili düşüncesi şu şekildedir: "Anne karnındaki çocuk dışarıya çıkmak istemez. Tıpkı mağara adamının dışarıya çıkmak istememesi gibi, Oradan çıkınca gerçeği görür.'Ve mağara önünden geçenlerin gölge olduğunu anlar. Bu adam tekrar mağaraya dönse oradakilere gerçeği anlatamaz. Anlattığı şekilde olduğunu ısrar etse onu öldürürler. Tıpkı Sokrates'in öldürüldüğü gibi"

Aristoteles'in varlık anlayışı hocası Platon'dan farklıdır. **Aristoteles'te idealar, varlıkta madde ile birlikte bulunur, varlıktan ayrı bir şey değildir ve varlığın özünü oluşturur.** Her varlık madde ve formdan oluşur. Madde, formun güç halidir. Her şeyde madde başlangıçtır. Form ise onun yöneldiği amaçtır.

3. Varlığı Madde Olarak Kabul Edenler

Varlık, insan zihninden bağımsız olarak vardır, fakat varlık idea değil, madde türündedir. Varlığı madde

türünde açıklayan tüm görüşlere "**materyalist görüş**" denir. Materyalizme göre varlık; insandan bağımsız dış gerçeklik olarak vardır. Materyalizmin İlkçağ'daki temsilcileri Demokritos'tur. Bu görüş; Hobbes, La Mettrle ve Marx'la günümüze kadar gelmiştir.

Demokritos'a göre, bütün varlıklar, atomlardan meydana gelmiştir. Atomlar sonsuz sayıda, sonsuz küçüklükte ve bölünemez. Aynı türden atomlar bir araya gelerek varlıkları meydana getirir. Ayrılmaları ile de varlıklar yok olur. Ancak atomlar ezeli ve ebedidir.

Varlığı madde olarak kabul eden düşünürlerin Yeniçağ'daki temsilcilerinden biri Thomas Hobbes'tur.

Hobbes'a göre, var olan her şey madde, değişen her şey harekettir.

Marx'a göre, evrenin yapısı maddeseldir. Madde, insan zihninden bağımsız bir gerçeklik olarak vardır. Evren maddi niteliklidir; olmuş bitmiş bir şey değil, diyalektik biçimde ilerleyen bir süreçtir. Evrenin, hareket halinde maddeden oluştuğunu, bu hareketin diyalektik bir süreç izlediğini kabul ettiği için Marx'ın sistemine, diyalektik materyalizm denir.

4. Varlığı Hem "Madde" Hem de "İdea" Olarak Kabul Edenler

İnsan zihninden bağımsız bir gerçekliğin var oluşunu kabul eden realist filozoflar arasında bir de varlığı hem "**madde**" hem de "**düşünce**" olarak tanımlayan filozoflar vardır. Bu filozoflar dualist (ikici) olarak tanınırlar. En önemli temsilcisi Descartes'tir.

Descartes'in varlık felsefesi cevher görüşüne dayanır. Ona göre, sonsuz bir cevher (töz) olarak bütün gerçeği kendisinde toplayan Tanrı, yaratılmamış bir varlıktır ve bu dünyanın dışındadır. Yaratıcı bu cevher (Tanrı) den, içinde yaşadığımız dünyaya; yani doğanın kendisine geçtiğimizde, yalnızca iki cevherden söz edilebilir. Bunlar yaratılmış cevherler olarak, ruh ve maddedir. Ruh ile madde, sonlu olan cevherdir. Bu iki cevher kendi başlarına var olamazlar. Var olmak için Tanrı'ya gerek duyarlar. Ruhun özü ve niteliği düşünme, maddenin- ki ise yer kaplamadır. Ruh ve madde

birbirinden öze ayrı olan, birbiriyle uzlaşmayan ve birbirlerinden etkilenmeyen iki ayrı cevherdir.

5. Varlığı "Fenomen" Olarak Kabul Edenler

Bu anlayışa göre, insan zihninden tam anlamıyla bağımsız olmayan bir varlık alanı vardır ve insan bu varlık alanını bilebilir. insanın, bilen öznenin, bilinci tarafından belirlenen bu varlığa "fenomen" denilmektedir. En önemli temsilcisi Edmund Husserl'dir.

Husserl'e göre fenomen, dolaysız kavranan "öz", insanın bilme yeteneğinin temelinde bulunan "bilincin belirlediği varlıktır. Tek tek olgulardan, nesnelere hareketle (bilincin yönelmesiyle) bu özlere ulaşılır. Varlıkları, duyu organlarımızla algıladığımız özelliklerinden soyutlayarak düşündüğümüzde (zaman, uzay, renk, ses, koku vb.) onların özlerini bilebiliriz. Bu özler, günlük deneyimlerimizin görünüşleri, yani fenomenlerdir. Örneğin; çevremizde gördüğümüz gülleri duyu organlarımızla kavriyoruz. Güllü renginden, kokusundan, biçiminden bağımsız olarak düşündüğümüzde geriye gül kavramı, ideası, yani özü kalır. İşte bu öz Husserl'e göre, başka varlığa indirgenemeyen gerçeklik, yani fenomendir.

Bilgenç
YAYINLARI